

Гончарук Р. А.,
Рівненський державний гуманітарний університет

СИМВОЛІЗМ КОЛОРОНІМІВ В ОРИГІНАЛЬНІЙ ТА ПЕРЕКЛАДНІЙ ПОЕЗІЇ

У статті досліджено роль колоронімів на тлі лінгвокогнітивного поетичного простору поезії Г. Гайне "Götterdämmerung" та її перекладу Л. Українки "Світова тьма".

Ключові слова: колоронім, лінгвокогнітивний поетичний простір, картина світу.

В статье изучается роль колоронимов в поле лингвокогнитивного поэтического пространства поэзии Г. Гайне "Götterdämmerung" и её перевода Л. Украинки.

Ключевые слова: колороним, лингвокогнитивное поэтическое пространство, картина мира.

The article deals with the role of coloronims on a background of linguo-cognitive poetic aspects Heinrich Heine's poem "Götterdämmerung" and its translation by Lesya Ukrainka.

Keywords: coloronim, linguo-cognitive poetic space, worldview image.

Однією із незмінних складових загальної картини світу є колористика. Кожен народ має у своїй психіці зафіксовану певну картину світу кольору. Колір є історично та етнічно позначеним елементом візуального семіотичного коду. З точки зору лінгвістики питання номінації кольору в різних мовах та культурах остаточно не вирішені, як і не розкрита роль кольору у побудові мовної картини світу окремого народу, вужче – в авторському стилі та збереженні його у перекладах без втрати ймовірнісного впливу на реципієнта.

Колір завжди був і є психологічним, емоційним та культурологічним аспектом. За допомогою кольору в художній літературі передається емоційний стан людини, риси її характеру, оточуючий світ, розкривається емоційний стан героя, і, через героя – емоційний настрій автора. Дослідження цього аспекту поезії є актуальним, оскільки це дає можливість глибше осягнути художню самотність поета.

Останнє і визначило мету даної праці, котра полягає у вивченні ролі колоронімів на тлі лінгвокогнітивного поетичного простору.

Об'єктом дослідження є колороніми та їхні еквіваленти у перекладі Лесі Українки поезії Г. Гайне "Світова тьма".

Колороніми (від лат. color – колір, гр. opima – ім'я), або кольороназви визначаються як лексеми, денотативним значенням яких є ознака кольору [1, с. 19]. Колороніми вже впродовж тривалого часу викликають постійну увагу дослідників в найрізноманітніших аспектах: психолінгвістичному [8], етнолінгвістичному [4], когнітивному [7], при вивченні історії та етимології мови [3], для опису символіки кольору [5], при аналізі художніх засобів мови письменника [6].

В поетичному контексті колороніми можуть називати барву-денотат, бути засобом прояву глибоких авторських емоційно-експресивних почуттів.

Поезія Г. Гайне "Götterdämmerung" (в перекладі Л. Українки "Світова тьма") відображає апокаліптичну картину кінця світу, яка є віддзеркаленням душевного настрою автора [2, с. 9]. Тема кохання пронизує всю збірку, втілюючись автором не лише у загально-філософському, але й в суб'єктивно-романтичному аспекті. Нерозділене кохання виливається у протест проти реальної дійсності. Його герой романтичний, розчарований, страждає на меланхолію, хворобливо переживає протиріччя дійсності, що особливо помітно із використання романтичного принципу – антитези "я" – "не – я". Це все проявляється у розмаїтті кольорової гамми.

Перша частина вірша зображує прихід весни. Весна – це завжди відродження, народження нового життя, нових мрій, сподівань. Весна – це молодість, радість і кохання, яскраве сонце та безхмарне небо. Звідси і палітра кольорів: золотий – білий – блакитний – зелений.

Der Mai ist da mit seinen goldnen Lichtern...

Прилинув Май у промінні злотистім...

Und freundlich lockt er mit den weißen Blüten,...

І вабить люд до себе білим цвітом....

Und grüßt aus tausend blauen Veilchenaugen,...

Та синіми очицями фіалок,...

Und breitet aus den blumreich grünen Teppich,...

І розстила квітчастий ярий килим,....

Die Männer ziehn die Nankinhosen an

Und Sonntagsröck mit goldnen Spiegelknöpfen;

Die Frauen kleiden sich in Unschuldweiß...

Панове одягають літні вбрання,

Святкові, з гудзями, що сяють ясно;

Всі панії в невинну біль убрались;...

Und lagert draußen sich auf grünem Rasen,...

І по зеленому розходиться моріжку,....

Und jauchzt hinauf zum blauen Himmelszelt. [9, с. 178]

Який ясний намет блакитний неба! [2, с. 167]

Колороніми цієї частини вірша цілком характерні для зображення весняного настрою, картини, коли все живе прокидається і радіє весні, сподівається на щасливе майбутнє. Зелений колір – це колір молодості, життєдайності, кипучої енергії та жаги до дії, до створення нового. Білий – колір чистоти та невинності, початку життя та початку світу. Блакитний колір – колір, з яким пов'язують безмежність, небесне світло, прагнення до високого, безкінечно-го, добродійного, що також характеризує душу людини. Золотий – колір, котрий показує велич, небесне світило, як джерело життя, духовність, святість та високі устремління людини. Поетеса вживає колоронім “ярий” у значенні “яскраво-зелений”, що майже вийшов з ужитку, але здатний підкреслити кипучий весняний настрій вірша.

Друга частина поезії – протиставлення народження світу його кінцеві. А отже, відповідна палітра кольорів: білий колір чистоти стає кольором жалоби, пекла, що протиставляється білому кольору савану та блідим обличчям мерців. Зелений колір народження протистоїть білому кольору смерті. З'являється червоний колір, котрий означає пекельний вогонь. Все життя, уся любов, уся святість світу “із світлим волоссям” та “блакитними очима”, “золотими зорями” та “золотою завісою” гине в лапах мерзенних чорних потвор. Разом гине і весь світ, котрий для поета є нічим іншим, як цілковитим обманом.

...Du *bleicher* Träumer, komm, ich will dich küssen!
...Ходи, *блідий* співець, я поцілую!

... Das mit dem freudigen *Grüne* zu bedecken
Der Mai vergeblich strebt...
...Даремне Май його *зеленим рясом*
Покрити хоче...

...Ich seh die Toten;...
...*Weiß das Gewand und weiß das Angesicht*,...
Und durch die Lippen kriechen *gelbe Würmer*...
... Я там бачу мертвих.
У *білих шатах* і з *блідим обличчям*,
І черви по виду їх плазують...

Und *rote Fackeln* in den Händen schwingend; -
Червоні світочі в руках палають;

...Und *schwarze Zwerge* klettern nach; – und knisternd
Zerstieben droben alle *goldnen Sterne*.
Mit frecher Hand reißt man den *goldnen Vorhang*
Vom Zelte Gottes, heulend stürzen nieder,...
...Малі *потвори чорні* лізуть вгору.
Тріщать і падають *злотисті зорі*.
Завісу золоту рука зухвала
Зірвала з божого намету....

...Die Riesen werfen ihre *roten Fackeln*
Ins weite Himmelreich,...
...І кидають всі велети на небо
Червоні світочі; ...

...Mit seinen *blonden Locken*, süßen Zügen,
Und mit der ewgen Liebe um den Mund,
Und mit der Seligkeit *im blauen Auge*-
Und ein entsetzlich häßlich *schwarzer Kobold*
Reißt ihn vom Boden, meinen bleichen Engel,... [9, с. 179]
З обличчям гарним, і з *ясним волоссям*,...
...В *блакитних очах* вічна лагідність....
...Аж ось бридке, страшне по тороччя
Блідого ангела мого схопило ... [2, с. 167, 168, 169]

Г. Гайне широко використовує колороніми для передачі емоційних концептів поетичного когнітивного простору головного героя. Переклад Л. Українки – майстерне відтворення символіки кольорів Г. Гайне, досконала передача внутрішнього духовного настрою автора. Індивідуальність творчої манери поета втілена через колористичну картину світу протиставленням *білий – чорний*, символікою зеленого та жовтого, духовністю синього (блакитного) глибоко відчута перекладачем, зайвий раз свідчить про феноменальну чутливу душу поетеси та її талант перекладача.

Література:

1. Ковальська І. В. Колористика як перекладознавча проблема (на матеріалі українських і англійських художніх текстів. Автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філол. н. : спец. 10. 02. 16 “Перекладознавство” / І. В. Ковальська. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. – 19 с.

2. Леся Українка. Поезії. / Леся Українка. Зібрання творів у дванадцяти томах. / Редкол. : Шабліовський Є. С. (голов. ред.) [та ін.] – К. : Наук. думка. – 1975. – Т. 2 : Поєми. Поетичні переклади. – 1975. – 367 с.
3. Бахилина Н. Б. История цветообозначений в русском языке. / Н. Б. Бахилина. – М. : Наука, 1975. – 288 с.
4. Будникова О. В. Семантика и символика цвета в народной культуре / О. В. Будникова // Юдинские чтения – 2003 : Мир, фольклор, література : материалы Всерос. науч. конф. – Курск : Изд-во Курск. гос. ун-та, 2003. – С. 167-171.
5. Гете И. В. Избранные сочинения по естествознанию. / И. В. Гете. – М. : Изд-во АН СССР, 1957. – С. 309-327.
6. Курмакаева В. Ш. Символика цвета в английском художественном тексте. Автореферат дис. на соиск. степ. канд. филолог. наук : 10. 02. 04 / В. Ш. Курмакаева. – М., 2001. – 26 с.
7. Платонова Н. А. Экспериментальное исследование когнитивного обоснования цветовых концептов у носителей разных языков / Н. А. Платонова // Вестник Московского университета. Серия 9. Филология : Научный журнал / Московский университет. – 2007. – № 2. – С. 179-191.
8. Фрумкина Р. М. Цвет, смысл, сходство : Аспекты психолгвистического анализа : [Монография] / Р. М. Фрумкина. – М. : Наука, 1984. – 173 с.
9. Heinrich Heine. Werke und Briefe / Heinrich Heine; [Hrsg. von Hans Kaufmann]. – 2. Aufl. – Berlin; Weimar : Aufbau-Verl., 1972. – 20 с.